

ปัญหาสิ่งแวดล้อมกับคติความเชื่อในสังคมไทย : กรณีศาลพระภูมิ
Environmental Problems with Beliefs in Thailand Society: A Case Study of
Land – Spirit Shrine

พระธานี สมนาโค

PhraThanee Samanaco

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Buddhapanya Sri Thawaravadhee Buddhist College,

Email: thane2515@gmail.com

Received August 11, 2019; Revised August 18, 2019; Accepted December 15, 2019

บทคัดย่อ

คติความเชื่อศาลพระภูมิ ก่อให้เกิดผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อม เช่น การทิ้งศาลพระภูมิตามโคนไม้ หรือที่สาธารณะ เป็นต้น ในมุมมองจริยศาสตร์ทางพระพุทธศาสนาองประเด็นปัญหาเกิดจาก 1) ความเชื่อต่อบุคคล 2) ความเชื่อด้านสาธารณะ ในมุมมองนี้ ผ่านทางพุทธจริยศาสตร์จะเห็นว่า การเชื่อด้านนี้ส่งผลให้เกิดการเก็บพระภูมิที่ชำรุดทรุดโทรมเป็นที่เปื้อนทาง และวัดก็สามารถรองรับได้ ทำให้มีคนมาวัดรู้จักวัด นำเงินมาวัด มาช่วยพัฒนาวัด เป็นการประชาสัมพันธ์วัดในรูปแบบของการจัดสรรสถานที่ เช่น วัดพระบาทน้ำพุ ช่วยคนเอดส์ วัดถ้ำกระบอกช่วยคนติดยา เป็นต้น ในมุมมองด้านสาธารณะจะเห็นว่า การช่วยเหลือกันทางด้านสังคม มีผลต่อความสะอาด จะได้จัดสถานที่ให้เกิดเป็นภูมิทัศน์ที่ดีงาม และช่วยกันจัดเกิดเป็นพลังสามัคคี ที่ยิ่งใหญ่ อย่างไรก็ตาม ความเชื่อต่อศาลพระภูมิในสังคมไทยเรา จึงมีค่าอันยิ่งใหญ่ต่อ สังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกันและที่สำคัญคือความเคารพต่อผู้เป็นเทวดา ที่เรียกกันว่า พระภูมิเจ้าที่

คติความเชื่ออันนี้ล้วนเป็นไปเพื่อประโยชน์ ทั้งฝ่ายโลกและฝ่ายธรรม สิ่งแวดล้อมรอบตัวคนในสังคม มิใช่มองเพียงแค่ศาลพระภูมิเท่านั้นที่จะทำลายสิ่งแวดล้อม แต่มีอีกหลายอย่างที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ดังนั้นควรช่วยกันดูแลและจัดระเบียบให้ดีจะช่วยให้สังคมและสิ่งแวดล้อมน่าอยู่ขึ้นต่อไป

คำสำคัญ: สิ่งแวดล้อม; คติความเชื่อ; ศาลพระภูมิ

Abstract

Apocalypse The environmental impact, such as the abandonment of the court of the wood. In the view of Buddhist ethics, the problem of 1) the belief in the person. 2) Public belief in this view through Buddhist ethics. The belief in this result in the destruction of the goddess. Way and measure can be accommodated. People have come to measure temple money to help develop temples. The public relations in the form of the allocation of places such as Wat Phrabat Namphu help people with HIV / AIDS. In the public view, that is. Social assistance Affects cleanliness. It is a place to create a beautiful landscape. It is a great harmony, but the belief in the court in Thai society. It has great value to society, economy, culture, and friends together. Is respect for the angels? The so-called. The goddess

This belief is to benefit. Both the world and the fair. The environment around people in society. It's not just a court of justice that will destroy the environment. But there are many that affect the environment. It should help to maintain and organize well to help society and the environment continue to live.

Keywords: Environment; Faith; Land – Spirit Shrine

บทนำ

ความเชื่อและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อยู่คู่กับคนไทยมาช้านาน ความเชื่อและสิ่งศักดิ์สิทธิ์เปรียบเสมือนกำลังใจในการใช้ชีวิตอยู่ของคนไทย เพราะคนไทยแต่โบราณมา จะมีการเข้าวัด หรือมีเทศกาลอะไร ก็ จะเข้าวัด ทำบุญ และเชื่อเรื่อง ผีสงฆ์ นางไม้ เทวดา มีการบนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ที่อยู่ตามต้นไม้ที่มีอายุยืน ยาว มีการสร้างศาลพระภูมิหน้าบ้าน เพื่อให้ผีบ้านผีเรือน ช่วยปกป้องรักษาบ้าน และยังมีการเชื่อเรื่อง ผี ในรูปแบบต่างๆ แต่ในความเป็นจริงแล้ว อาจจะเป็นที่จิตเราเองก็ได้ ที่นึกไปเอง จินตนาการไปเองใน เรื่องเหล่านี้ แต่จะมีคนบางจำพวกที่ หลงมกมายเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เรื่องไสยศาสตร์ ดูได้อย่างใน ปัจจุบันที่มีผู้คนจำนวนหนึ่งเสียเงิน ทองมากมายให้กับหมอ ดูเพื่อที่จะทำนายอนาคตตัวเอง ว่าต่อไปจะ เป็นอย่างไร หรือ ในเรื่องไสยศาสตร์การทำเสน่ห์ จนบางครั้งคนที่ไปทำอาจนำพาภัยเข้ามาสู่ตัวเอง กว่าที่จะรู้ก็สายเกินไปแล้ว (บุญคำ ไชยพรหมวงศา, 2545) ในความเป็นจริงแล้วความเชื่อเหล่านี้ ไม่ได้ เป็นสิ่งที่ผิด แต่ควรพิจารณาถึงสิ่งที่เรากำลังกระทำอยู่ มองให้ลึกถึงความเป็นจริง ว่าสิ่งเหล่านี้ เป็น สิ่งที่จะช่วยให้เราดำเนินชีวิตไปอย่างระมัดระวังก็จริงอยู่ แต่ควรตั้งอยู่บนรากฐานของสิ่งที่ถูกต้อง

คนไทยนับตั้งแต่อดีตมีความเชื่อว่าตาม ดิน น้ำ ภูเขา ต้นไม้ และอาคารบ้านเรือน มีผีเจ้าที่เจ้า ทาง ปกป้องรักษาอยู่ บวกกับความเชื่อทางศาสนาพุทธ และพราหมณ์ฮินดู ทำให้เกิดการพัฒนาพิธีการ

อัญเชิญผีเจ้าที่เจ้าทาง และสิ่งศักดิ์สิทธิ์มาประทับในศาล (ศาลพระภูมิ, ศาลเจ้าที่) เพื่อปกป้องคุ้มครองดูแล รักษาสถานที่บ้านเรือนที่อยู่อาศัย ให้มีความเป็นสิริมงคล เจริญก้าวหน้าในทุกสถานจึงนิยมตั้งศาลพระภูมิเจ้าที่ในวันที่ปลูกสร้างบ้านเรือนใหม่ เจ้าพิธีผู้ทำพิธีกรรมตั้งศาลพระภูมิ ตามคติความเชื่อจากพิธีกรรมพื้นบ้านแต่เดิมมีความเชื่อทางพุทธศาสนา และพราหมณ์ฮินดู เข้ามาผสมผสานและนำไปพัฒนาเป็นพิธีกรรมพื้นบ้านเพื่อให้เกิดความขลัง และศักดิ์สิทธิ์ขึ้น แล้วเปลี่ยนค่านำหน้าใหม่ให้ดูดีมีมงคลขึ้นจากคำว่า “ผี” ที่ตีมีคุณธรรม เช่น พระเสื้อเมือง พระทรงเมือง หรือ พระภูมิ (สิริเดช วงกรานต์, 2556) เพราะนับถือว่าเป็นนั้นแม้จะเป็น ผีแต่ก็เป็น ผีระดับชั้นสูงเรื่องความเชื่อและการบูชาการตั้งศาลพระภูมิ นำแนวคิดมาจากศาสนาพราหมณ์ฮินดูว่า พระอิศวร หรือพระคิเวทรมหามีวิมานประทับอยู่บนยอดเขาพระสุเมรุเปรียบประดุจมณฑลจักรวาลวิมานของศาลพระภูมิจึงต้องมีเสาเดียวเปรียบประดุจเขาพระสุเมรุมาศวิมานของพระอิศวร พระภูมิถือเป็นเทวดาชั้นหนึ่งเหมือนกัน หากในความเชื่อของทางพระพุทธศาสนาก็จะเชื่อว่า พระภูมิเป็นเทวดาที่เรียกว่า “ภุมมะเทวดา” ที่อาศัยอยู่ตามเนินดิน หรือขุมประตู่ หรือ “รุกขเทวดา” ที่อาศัยอยู่ตามต้นไม้ ดังนั้นการตั้งศาลพระภูมิตามคติดั้งเดิมของชาวไทยจึงมี “เสาเดียว” ส่วนศาลเจ้าที่นั้นเปรียบเสมือนบ้านเรือนชาวบ้านธรรมดาจึงมี 4 เสาเทียบกันแล้วเหมือนการจำแนกการปกครองของเทพให้เป็นลำดับส่วนลงไปเหมือน กำนันและผู้ใหญ่บ้าน

แนวคิดคติความเชื่อ

คนไทยนับถือพระพุทธศาสนามาตั้งแต่บรรพบุรุษ ความเชื่อจึงมุ่งเน้นพระรัตนตรัย หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา คือ

- 1) ความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม ใครทำกรรมใดไว้ ผลกรรมนั้นจะตามสนอง ซึ่งมีความเชื่อว่าการทำดีย่อมได้ดี ทำชั่วย่อมได้ชั่ว ไม่มีใครหลีกเลี่ยงได้
- 2) ความเชื่อเรื่องตายแล้วเกิดใหม่ สัตว์โลกทั้งหลายย่อมเวียนว่ายตายเกิดวัฏสงสาร ตามผลแห่งกรรมของตน เป็นความเชื่อตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา
- 3) ความเชื่อเรื่องกฎแห่งธรรมชาติ
- 4) ความเชื่อเรื่องนรกสวรรค์ ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว

สามารถจำแนกเป็นความเชื่อเรื่องสิ่งลึกลับที่เหนือธรรมชาติ ไม่สามารถพิสูจน์ทราบได้ด้วยเหตุผลทางวิทยาศาสตร์ แยกออกได้เป็น 2 คติ

- 1) ความเชื่อเรื่องเวทมนตร์คาถา เป็นจำพวกตัวอักษรหรืออักขระที่ผูกเป็นข้อความ ถือว่ามีอำนาจลึกลับแฝงเร้นอยู่ เมื่อนำไปใช้ตามที่กำหนด เช่น คาถาอาคมนำไปบริการม เสกเป่าหรือสวด เชื่อว่าจะเกิดความศักดิ์สิทธิ์หรือเกิดความขลัง ปัจจุบันความเชื่อประเภทนี้ได้ลดน้อยลง ด้วยเหตุความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเข้ามาแทนที่

2) ความเชื่อเรื่องเครื่องรางของขลัง เป็นความเชื่อในสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ไม่ใช่สิ่งที่มนุษย์ประดิษฐ์ขึ้น (ทำนอง วงศ์พุทธ, 2559) เชื่อว่า สามารถป้องกันอันตราย ยิง แทะ ฟันไม่เข้า ตัวอย่างเช่น เหล็กไหล เขี้ยวเสือ ฯลฯ

สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ (2513) ได้บันทึกไว้ว่าการพิธีต่าง ๆ ที่ทำเป็นประเพณีของสยามนี้แต่เดิมมาถ้าเป็นพิธีในทางธรรมเนียมปฏิบัติ ทำตามคติพระพุทธศาสนา ถ้าเป็นพิธีทางโลกทำคติไสยศาสตร์ของพราหมณ์ จึงเกิดคำพูดว่า พุทธกับไสยอาศัยกัน...(ภายหลัง) จึงเกิดการพิธีซึ่งทำทั้งพิธีพุทธและพิธีพราหมณ์ด้วยกันหลายพิธี แต่ที่ทำแยกกันอย่างเดิมยังมีมากถึงรัชกาลที่ 4 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชดำริว่าในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์นี้หมดตัวพราหมณ์ที่ทรงพระเวทเสียแล้ว ยังเหลือแต่เชื้อสายที่สืบสกุลมาโดยกำเนิด แม้จะหาผู้ใดเข้าใจความหมายในคัมภีร์พระเวทก็หาไม่ได้ ด้วยไม่มีใครได้เรียนภาษาสันสกฤต การทำพิธีพราหมณ์เป็นแต่ทำตามเคย ไม่เป็นแก่นสารเหมือนเช่นเดิม แต่จะเลิกเสียก็ไม่ควรเพราะเป็นพิธีสำหรับบ้านเมืองและราชประเพณีมาช้านาน จึงทรงแก้ไขระเบียบพิธีพราหมณ์ซึ่งเคยทำตามแต่โดยลำพัง เช่น พิธีแรกนาเป็นต้น ให้มีพิธีสงฆ์ด้วยทุกพิธี

ความเชื่อประเภทนี้น่าจะเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับคนไทยมาแต่อดีต ส่วนมากจะพบเห็นได้จาก พระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมือง พระเครื่อง รูปเหมือนพระสงฆ์ที่เคารพเลื่อมใส เป็นพระเกจิอาจารย์ อาจกล่าวรวมไปถึงศาลปู่ตา ศาลหลักเมือง ศาลเจ้าพ่อ ศาลเจ้าแม่ ความเชื่อประเภทนี้ยังคงมีปรากฏให้เห็นในสังคมไทยยุคปัจจุบัน สิ่งลึกลับที่มองไม่เห็นตัวตน ถือว่ามีอิทธิฤทธิ์และอำนาจเหนือมนุษย์สามารถให้คุณให้โทษก็ได้ สิ่งเหล่านี้ ทางวิทยาศาสตร์ยังไม่สามารถหาบทสรุปได้แน่ชัดว่ามีจริงหรือไม่ บางครั้งในสิ่งที่เกิดขึ้นก็มีเหตุอันน่าเชื่อถือ โดยอาศัยดาราศาสตร์เป็นหลัก ความเชื่อเช่นนี้ปรากฏแพร่หลายในทุกชนชั้นของสังคมไทย จนกระทั่งมีการเรียนการสอน สืบทอดอย่างเป็นทางการ และยึดถือเป็นอาชีพ บทความดี ๆ

ประเด็นปัญหาสิ่งแวดล้อม

สาเหตุหลักของปัญหาสิ่งแวดล้อมมีอยู่ 2 ประการด้วยกัน คือ

1. ประเด็นปัญหาด้านบุคคล การเพิ่มของประชากร ปริมาณการเพิ่มของประชากรก็ยังอยู่ในอัตราทวีคูณ เมื่อผู้คนมากขึ้นความต้องการบริโภคทรัพยากรก็เพิ่มมากขึ้นทุกทางไม่ว่าจะเป็นเรื่องอาหาร ที่อยู่อาศัย พลังงาน

2. ประเด็นปัญหาด้านสาธารณะ การขยายตัวทางเศรษฐกิจและความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี ความเจริญทางเศรษฐกิจนั้นทำให้มาตรฐานในการดำรงชีวิตสูงตามไปด้วย มีการบริโภคทรัพยากรจนเกินกว่าความจำเป็นขั้นพื้นฐานของชีวิต มีความจำเป็นต้องใช้พลังงานมากขึ้นตามไปด้วย ในขณะเดียวกันความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีก็ช่วยเสริมให้วิธีการนำทรัพยากรมาใช้ได้ง่ายขึ้นและมากขึ้นผลสืบเนื่องอันเกิดจากปัญหาสิ่งแวดล้อม คือทรัพยากรธรรมชาติร่อยหรอ เนื่องจากมีการใช้ทรัพยากรกันอย่างไม่ประหยัด อาทิ ป่าไม้ถูกทำลาย ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ ขาดแคลนน้ำภาวะ

มลพิษ เช่น มลพิษในน้ำ ในอากาศและเสียง มลพิษในอาหาร สารเคมี อันเป็นผลมาจากการเร่งรัดทางด้านอุตสาหกรรมนั่นเอง

การปรับตัวของระบบเศรษฐกิจในการพัฒนาในเชิงการเพิ่มผลผลิตภาพของที่ดินจำเป็นต้องเกิดขึ้นในเวลาที่เหมาะสมเพื่อป้องกันการสูญเสียความสมดุลของธรรมชาติและ ความมั่นคงของระบบนิเวศที่เกิดจากการรุกรานของชุมชนมนุษย์ การหล่อเลี้ยงความสมดุลของธรรมชาติและการป้องกันความมั่นคงของระบบนิเวศเพื่อให้สังคมมนุษย์มีความเป็นอยู่ที่ดีและหลีกเลี่ยงปัจจัยเสี่ยงจากความแปรปรวนของธรรมชาติและปัญหาโลกร้อน (Tantivasadakarn et al., 2010)

มลพิษทางอากาศ

โลกของเรามีชั้นของบรรยากาศห่อหุ้มอยู่โดยรอบหนาประมาณ 15 กิโลเมตร ชั้นของบรรยากาศดังกล่าวนี้ประกอบด้วย ก๊าซไนโตรเจน ออกซิเจน ฟลูออรีน ไอออน และเชื้อจุลินทรีย์ต่าง ๆ ในจำนวนก๊าซเหล่านี้ ก๊าซที่สำคัญที่สุดต่อการดำรงอยู่ของ สิ่งมีชีวิตในโลก คือ ก๊าซออกซิเจนและชั้นของบรรยากาศที่มีก๊าซออกซิเจนเพียงพอ ต่อการดำรงชีวิตมีความหนาเพียง 5 – 6 กิโลเมตรเท่านั้น ซึ่งปกติจะมีส่วนประกอบ ของก๊าซต่าง ๆ ค่อนข้างคงที่ คือ ก๊าซไนโตรเจน 77.09% ก๊าซออกซิเจน 20.94% ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์และก๊าซเฉื่อย 0.97% ในปริมาณคงที่ของก๊าซดังกล่าวนี้ เราถือว่า เป็นอากาศบริสุทธิ์แต่เมื่อใดก็ตามที่ส่วนประกอบของอากาศเปลี่ยนแปลงไปมีปริมาณ ของฟลูออรีน ไอออน ก๊าซ กลิ่น หมอกควัน ฝุ่น ไอออน เหมะและแก๊สมันตภาพรังสีอยู่ในบรรยากาศมากเกินไป เราเรียกรวมๆ ดังกล่าว่า “อากาศเสีย” หรือ “มลพิษทางอากาศ”

มลพิษทางอากาศ หมายถึง ภาวะอากาศที่มีสารเจือปนอยู่ในปริมาณที่สูงกว่าระดับปกติ เป็นเวลา นานพอที่จะทำให้เกิดอันตรายแก่มนุษย์ สัตว์ พืช หรือทรัพย์สินต่าง ๆ อาจเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น ฟลูออรีนจากลมพายุ ภูเขาไฟระเบิด แผ่นดินไหว ไฟไหม้ป่า ก๊าซธรรมชาติอากาศเสียที่เกิดขึ้น โดยธรรมชาติเป็นอันตรายต่อมนุษย์น้อยมาก เพราะแหล่งกำเนิดอยู่ไกลและปริมาณที่เข้าสู่สภาพแวดล้อมของมนุษย์และสัตว์มีน้อย กรณีที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ ได้แก่ มลพิษจากท่อไอเสีย ของรถยนต์จากโรงงานอุตสาหกรรมจากขบวนการผลิตจากกิจกรรมด้านการเกษตรจากการระเหย ของก๊าซบางชนิด ซึ่งเกิดจากขยะมูลฝอยและของเสีย เป็นต้นในประเด็นนี้คือ ปัญหาในเรื่องของการนำศาลพระภูมิมาตั้งภายในวัด หรือในสถานที่ต่าง ๆ ทำให้ภูมิทัศน์ต่าง ๆ ไม่สวยงามรวมถึงเป็นแหล่งอยู่อาศัยของสัตว์เลื้อยคลานต่าง ๆ

สาเหตุของปัญหา

1. การเพิ่มของประชากร

ปัจจุบันการเพิ่มของประชากรโดยเฉลี่ยทั่วโลกมีแนวโน้มสูงขึ้น การที่ประชากรเพิ่มจำนวนมากขึ้น หมายถึง ความต้องการในการใช้ ทรัพยากรธรรมชาติในการดำรงชีวิตขั้นต่าง ๆ ก็เพิ่มขึ้นด้วย

(สุพจน์ แสงมณี, 2546) ทำให้เกิดผลต่าง ๆ ตามมา ได้แก่ การเพิ่มขึ้นของพื้นที่ทำกินทางการเกษตร จนมีการบุกรุกทำลายป่า ทำให้เกิดเสียสมดุลทางธรรมชาติ อีกทั้งความต้องการในการใช้ ทรัพยากรอื่น ๆ มากขึ้นเช่น น้ำ แร่ธาตุ พลังงานอากาศตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันพบว่ามีอัตราการเพิ่มของประชากรมากขึ้นในแต่ละปี เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้การใช้ทรัพยากรเพิ่มมากขึ้นและเป็นผลให้จำนวนทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดลดจำนวนลงอย่างรวดเร็ว และส่งผลให้เกิดปัญหาการขาดแคลน ทรัพยากรและปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ตามมา

การเติบโตของระบบเศรษฐกิจตามการเติบโตของประชากรมนุษย์ เป็นปัจจัยเบื้องหลังการเพิ่มปริมาณการบริโภค การผลิตและการเพิ่มปริมาณการปฏิรูป การควบคุมและสลายการปฏิรูปของการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นงานที่มีความสำคัญเพิ่มขึ้น เพื่อรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นประโยชน์ต่อสังคมมนุษย์ งานบริการสุขภาพและสิ่งแวดล้อมเป็นสาขาหนึ่งในระบบเศรษฐกิจที่อยู่ในฐานะเผชิญกับขอบเขตจำกัด ด้านปัจจัยที่ดิน ซึ่งเป็นปัจจัยการผลิตชนิดเดียวที่มีอุปทานคงที่ เป็นผลให้ราคาบริการสุขภาพและสิ่งแวดล้อมปรับตัว และมีอิทธิพลต่อราคาสินค้าทั่วไปเพราะการผลิตสินค้าต่างๆ มีต้นทุนส่วนหนึ่งเป็นงานบริการสุขภาพและสิ่งแวดล้อม ราคาบริการสุขภาพและสิ่งแวดล้อมนับเป็นต้นทุนสิ่งแวดล้อมรูปแบบหนึ่งที่ปรากฏชัดอยู่ในระบบเศรษฐกิจ (เด่นศักดิ์ ยกยอน, 2559)

2. การขยายตัวของเมือง

การขยายตัวของชุมชนหรือเมือง ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติต่าง ๆ ด้วย เนื่องจากการขยายตัวของเมืองอย่างรวดเร็วจะทำให้เกิดปัญหาการขาดการวางแผนการวางผังเมืองไว้ล่วงหน้า ทำให้เกิดปัญหาขึ้นอีกทั้งการขยายตัวของเมือง ปกติแล้วจะเกิดการขยายตัวของอุตสาหกรรมเกิดขึ้นด้วย และในขั้นตอนต่าง ๆ ของโรงงานอุตสาหกรรมถ้าหากขาดการวางแผน และการควบคุมที่ดีก็จะส่งผลต่าง ๆ ต่อสิ่งแวดล้อมมากมาย การขยายตัวของเมือง การเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพของพื้นที่ชานเมือง ได้แก่ ถนน ที่อยู่อาศัย โรงงานอุตสาหกรรม และตลาด ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงด้านกิจกรรมเมือง ได้แก่ การใช้ประโยชน์จากที่ดิน วิถีชีวิต จากปรากฏการณ์การกลายเป็นเมืองดังกล่าวส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมการบริโภคที่เปลี่ยนแปลงไป (กฤษดา ปัจจำเนย์, 2560) การกลายเป็นเมือง (Urbanization) เริ่มต้นอย่างชัดเจนในทศวรรษที่ 20 และ 21 เนื่องจากการเคลื่อนย้ายของประชากรเข้ามาอยู่อาศัยในเมืองเพิ่มขึ้นอย่างไม่หยุดนิ่ง โดยประชากรเข้ามาอาศัยในเมืองนั้นเพื่อมองหาโอกาสที่ดีของคุณภาพชีวิต ทำให้เกิดผลกระทบทั้งบวกและลบต่อความเป็นอยู่และการทำงาน (Zhang, 2016) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศที่กำลังพัฒนามีแนวโน้มการกลายเป็นเมืองที่สูงขึ้น อนาคตในปี ค.ศ.2050 ประเทศที่กำลังพัฒนาจะมีการขยายตัวของประชากรที่เข้าสู่เมืองคิดเป็นร้อยละ 57 (United Nations, 2015)

3. การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่

เทคโนโลยีสมัยใหม่ที่นำมาใช้ในการผลิตด้านการเกษตร โดยการใช้สารเคมีต่าง ๆ เช่น ปุ๋ย และยาฆ่าแมลงทำให้เกิดการตกค้าง ของสารเหล่านี้ในดิน และอาจขยายไปสู่แหล่งน้ำและแหล่งต่าง ๆ ในระบบนิเวศ จนเกิดผลต่างๆ ตามมา รวมถึงเกิดการสะสม ในสายใยอาหารทางด้านอุตสาหกรรม สารที่ใช้ในกระบวนการผลิตและสารที่เป็นผลเกิดจากกระบวนการผลิต เช่น ตะกั่ว ปรอท สารหนู เป็นต้น จะเป็นอันตรายต่อสุขภาพและมีขั้นตอนการกำจัดส่วนที่ตกค้าง (Residuals) ให้หมดสิ้นไปได้ยาก และจะเกิดผลกระทบต่าง ๆ ตามมาอีกมากมาย

4. การสร้างสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ

การสร้างถนน อ่างเก็บน้ำ เขื่อน นับว่าเป็นสาเหตุใหญ่ที่ทำให้ทรัพยากรหลัก เช่นป่าไม้ถูกทำลาย ทรัพยากรดิน น้ำ สัตว์ป่าจึงพลอย ได้รับ ผลกระทบกระเทือนตามไปด้วย ทำให้มนุษย์เข้าสู่พื้นที่ป่าที่เหลือได้ง่ายกว่าเดิม เนื่องจากการไปมาสะดวก การทำลายจึง เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง เมื่อป่าเสื่อมโทรมหรือหมดไป ถิ่นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าถูกทำลาย โอกาสถูกล่ามีมากขึ้น สัตว์บางชนิดหาอาหาร เป็นไปด้วยความยากลำบาก ในที่สุดก็สูญพันธุ์ไป เป็นต้น

5. การกีฬา

ส่วนใหญ่ออกเกิดกับทรัพยากรสัตว์ป่า เช่นการยิงนก ตกปลา และการล่าสัตว์ เป็นต้น ถ้าหากเพื่อการกีฬาที่แท้จริงก็ไม่มีปัญหา เรื่องการทำลายทรัพยากรธรรมชาติมากนัก แต่เมื่อใดที่เป็นการแข่งขันเพื่อทำสถิติด้านจำนวน ขนาดอาวุธร้ายแรงและทันสมัย จะถูกนำมา ใช้มากยิ่งขึ้น สัตว์ป่าที่ได้มาก็จะนำส่วนหนึ่งของที่ได้หรือบางส่วนของร่างกายไปเป็นอาหาร หรือเครื่องใช้เท่านั้น ส่วนที่เหลือจะทิ้ง ไว้ในป่า ซึ่งเป็นการกระทำที่ไม่คุ้มกับการสูญเสียชีวิตและพันธุกรรมของสัตว์ป่า

6. การสงคราม

ก่อให้เกิดการกระตุ้นให้นำทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่มาใช้มากขึ้น การนำทรัพยากรแร่ธาตุ มาใช้เพื่อการผลิตอาวุธและเครื่องมือต่าง ๆ ซึ่งสุดท้ายก็ถูกทำลายไป บางครั้งต้องเร่งขุดเจาะน้ำมันดิบเพื่อขาย แล้วนำเงินตราไปซื้ออาวุธที่ทันสมัยมี ประสิทธิภาพการทำลายสูง มาต่อสู้ซึ่งกันและกัน ผลของสงครามก็คือการสูญเสียทั้งสองฝ่ายในด้านทรัพยากรมนุษย์หรือทรัพยากรอื่น ๆ เช่นการทิ้งระเบิดทำลายชีวิตและทรัพยากรของมนุษย์ซึ่งเป็นทรัพยากรธรรมชาติการทำลายบ่อน้ำมันของอิรักในปี พ.ศ. 2536 ทำให้สูญเสียทรัพยากร ซึ่งต้องใช้เวลาเป็นล้าน ๆ ปีในการเกิดไปอย่างน่าเสียดายและยังส่งผลเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมเกือบทั่วโลก

7. ความไม่รู้หรือรู้เท่าไม่ถึงการณ์

หลายๆ ครั้งที่คนเราทำลายสิ่งแวดล้อมเพราะความไม่รู้ถึงสาเหตุและผลกระทบ ขาดข้อมูล ความเข้าใจที่ถูกต้อง ทำให้เราเข้าถึง และสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมแตกต่างกัน ในขณะที่นักอนุรักษ์นึกถึงสิ่งแวดล้อมในรูปของระบบนิเวศของธรรมชาติ ป่าไม้และสัตว์ป่า แต่ภาคอุตสาหกรรมกลับนึกถึง

วัตถุดิบที่เป็นปัจจัยในการผลิตเป็นต้นทุนนักเศรษฐศาสตร์ จะนึกถึงทรัพยากรที่ต้องใช้ให้คุ้มค่า ชาวนาจะนึกถึงฝน ภาคท่องเที่ยวนึกถึงเงิน การทำการเกษตรที่ไม่ถูกต้องของเกษตรกร ฯลฯ สังคมยังขาดความเข้าใจถึง สิ่งแวดล้อมในลักษณะรวมที่เป็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ที่เมื่อเกิดความเสียหายที่ใดที่หนึ่งก็จะมีผลกระทบแก่กันและ กันบางครั้งลืมไปว่า ความสุขชั่วครู่ชั่ววอยของตนเป็นสิ่งที่ทำลายความเป็นธรรมชาติและควมงามของสถานที่

ในประเด็นนี้ ได้สะท้อนมองไปถึงบุคคลผู้ที่นำเอาศาลพระภูมิมาตั้งยังวัด หรือ ในสถานที่ทั่วไป ตามที่ตนเห็นสะดวกโดยไม่ได้นึกถึง สถานที่ บางบุคคลยังมั่งง่ายถึงขนาดนำไปตั้งไว้ข้างถนน

แนวทางการแก้ไข

ทุกอย่างมีเหตุเป็นแดนเกิด หนึ่งในพุทธวจนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ถูกกล่าวถึงอยู่บ่อย ๆ ตามหลักเหตุและผลสิ่งนี้ คือ เรื่องจริงที่ปฏิเสธมิได้ เราเป็นแบบเราอยู่ในปัจจุบันนี้ คือ การสั่งสมประสบการณ์ สร้างเรื่องราวอย่างต่อเนื่องมาจากอดีต เมื่อเหตุ คือ อดีต ผลก็คือ ปัจจุบัน และเมื่อเหตุ คือ ปัจจุบัน ผลก็คือ อนาคต

ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ปรากฏอยู่ ณ ปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็น ปัญหาโลกร้อน,มลภาวะเป็นพิษที่ขยายความรุนแรงอย่างต่อเนื่อง หรือการลดลงของพื้นที่ป่า ย่อมเกิดสืบเนื่องมาจากการกระทำในอดีต ลองคิดเล่น ๆ แต่จริงจังว่า หากในอดีต เราใช้ชีวิตแบบปล่อยคาร์บอนน้อย ๆ หรือ Low Carbon, ใส่ใจการปล่อยมลภาวะให้น้อยๆ น้อย รวมถึงช่วยกันอนุรักษ์ผืนป่าอย่างต่อเนื่อง ลองคิดดูสิว่าในปัจจุบันโลกใบน้อย ๆ ของเราจะสวยงามขนาดไหน ? หยุคมองอย่างโลกสวย หันกลับมามองความเป็นจริงกับอดีตที่ผ่านมาไปแล้ว เราไม่สามารถแก้ไขอะไรได้ในอดีต ปัญหาสิ่งแวดล้อมยังเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและทวีความรุนแรงขึ้น แต่ก็ไม่สายเกินไปที่พวกเราจะเรียนรู้เรื่องของอดีตให้ลึกซึ้งและแกะบทเรียนอันทรงคุณค่าเพื่อจะนำมาใช้กับปัจจุบันให้ดีที่สุด หากเราร่วมมือร่วมใจกันสร้างสรรค์ปัจจุบันให้เป็นประโยชน์ต่อสิ่งแวดล้อม เริ่มจากตัวเราเอง เริ่มจากเรื่องง่ายๆ ใกล้ตัว ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่สามารถทำได้เดี๋ยวนี้ เช่น ปิดไฟดวงที่ไม่ใช้ ใช้น้ำอย่างรู้คุณค่า ใช้ถุงผ้าแทนถุงพลาสติก ใช้กระดาษให้คุ้มค่า 2 หน้า เพียงเท่านี้ก็จะเริ่มจุดเริ่มต้นต่อยอดไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีในอนาคตได้ เพราะสิ่งแวดล้อมที่ดีในวันนี้ คือ การลงมือทำเพื่อสิ่งแวดล้อมในวันนี้ ในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมหากเป็นไปเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมก็ควรทำ โดยไม่ต้องคำนึงถึงผลเกี่ยวกับบุคคลที่ยึดติดกับเรื่องศาลพระภูมิชำรุด และ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ชำรุดที่ตนนำไปตั้ง

สรุป

สังคมไทย มีความเชื่อในลัทธิ ศาสนาต่าง ๆ ในการบวงสรวงบูชา สร้างสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และเทพเจ้า โดยแสดงออกถึงนัยที่เกิดจากความกลัวของมนุษย์ชาติที่พึง ตั้งแต่ยุคโบราณกาล ดังนั้น

ศาสนาและบุรพกษัตริย์จึงถูกนำมาใช้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยว บำรุงขวัญและกำลังใจ ว่าจะมีการให้คุณหากราบบูชา ศาลพระภูมิ ความเชื่อในเรื่องเทพารักษ์เทวดาเจ้าที่เจ้าทางเป็นสิ่งที่มีความแต่โบราณของไทย ที่เชื่อในเรื่องอำนาจเหนือธรรมชาติและการมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ควบคุมอำนาจเหล่านั้น โดยเฉพาะที่ดินชุมชนที่อยู่อาศัยที่ต้องมีการแสดงความเคารพต่อเจ้าที่หรือพระภูมิ อย่างไรก็ตามศาลพระภูมิก็ได้ปรากฏตามเคหสถานบ้านเรือนของเอกชน ปัจเจกชน ศาลเทพารักษ์พระภูมิเจ้าที่เดิมนั้นมีลักษณะเป็นศาลของชุมชน ที่เป็นเช่นนี้เพราะไม่มีใครมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินสมัยสังคมศักดินา จนกระทั่งเกิดการปฏิรูปที่ดินเมื่อร้อยกว่าปีที่ผ่านมามีเอกชนถือครองที่ดินได้ มีการซื้อขายที่ดินได้ รัฐไทยออกโฉนดให้ประชาชนมีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน การได้เป็นเจ้าของที่ดินของเอกชนต่าง ๆ ได้มีส่วนทำให้เกิดคตินิยามศาลพระภูมิในเคหสถานบ้านเรือนของตน เพราะถือว่าตนเองเป็นเจ้าของพื้นที่ มีหน้าที่ต้องบูชาพระภูมิเจ้าที่ ศาลพระภูมิจึงมีนัยยะที่สื่อถึงการเป็นเจ้าของที่ดินด้วย เพราะการจะตั้งศาลพระภูมิได้ต้องให้ผู้ที่เป็นเจ้าของที่ดินนั้นเป็นประธานประกอบพิธี โดยมีคณะพราหมณ์เป็นผู้ดำเนินการ ความเชื่อเรื่องศาลพระภูมินี้ได้มีการเปลี่ยนแปลงตามสังคม เมื่อสังคมเข้าสู่ยุคสมัยใหม่รูปแบบโครงสร้างตัวศาลก็เปลี่ยนไปตามสมัยนิยม ความเชื่อในเรื่องการบูชาขอพรก็เปลี่ยนไปในลักษณะของสังคมทุนนิยมที่เน้นความมั่งคั่งร่ำรวย การประสบความสำเร็จในธุรกิจการค้า ความเชื่อในเรื่องศาลพระภูมิจึงไม่สูญหายไปจากสังคมไทย เพราะสามารถปรับเปลี่ยนคติความเชื่อให้สอดคล้องกับยุคสมัยได้ และยิ่งดูเหมือนกับว่าสังคมสมัยใหม่นี้คนจะมีความหวงหวัดในการอยู่รอดของตนมากขึ้น ดังนั้นจึงไม่มีเพียงแต่ศาลพระภูมิเท่านั้นที่เป็นที่เคารพ แต่ศาลเทพเจ้าต่างๆ ก็ปรากฏขึ้นมามากมายเช่นกัน ความเชื่อในเรื่องอำนาจเหนือธรรมชาติจึงยังเป็นที่พึ่งของคนในสังคมทุนนิยมสมัยใหม่ที่บอกว่าตนเองทันสมัย แต่ไม่สามารถตัดขาดจากความเชื่อสมัยบรรพกาลได้ ในแง่หนึ่งสังคมสมัยใหม่อาจจะมีลักษณะเหมือนกับสังคมบรรพกาลอย่างหนึ่ง ในเรื่องที่ว่าทุกฝ่ายต่างก็ไม่มีความมั่นใจในการอยู่รอดของตน จึงต้องหาที่พึ่งทางใจเพื่อให้มีความเชื่อมั่นว่าตนเองจะมีผู้ช่วยให้เป็นผู้ชนะ ผู้อยู่รอดในสังคมนั้น

เอกสารอ้างอิง

- กฤษดา ปัจจำเนย์. (2560). วัฒนธรรมการบริโภคของครัวเรือนแรงงานชนเมืองขอนแก่น. *วารสารภาษา ศาสนา และวัฒนธรรม*, 6(2), 221-240.
- คณะราชครู. (2512). *ประเพณี-พิธีสำคัญของไทย*. พระนคร: เสริมวิทย์บรรณาการ.
- ทำนอง วงศ์พุทธ. (2559). ความเชื่อร่วมเรื่องเครื่องรางของขลังในเมืองชายแดนไทย-ลาว-กัมพูชา. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี*, 12(1), 301-331.
- บุญคำ ไชยพรหมวงศา. (2545). *ตำนานและประเพณีชาวบ้าน*. กรุงเทพฯ: อินทรี.
- พร้อมพงษ์ ไพรีธร. (2547). *ผี-พระภูมิเจ้าที่ : ลัทธิความเชื่อของสังคมเมือง*. กรุงเทพฯ: วันชนะ.
- สมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. (2513). *ความทรงจำ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานหอสมุดกลาง.

เด่นศักดิ์ ยกยอน. (2559). การคาดการณ์ต้นทุนสิ่งแวดล้อมของการเติบโตทางเศรษฐกิจในประเทศไทย. *วารสารการจัดการสิ่งแวดล้อม*, 12(1), 4-27.

สิริเดช วังกรานต์. (2556). การศึกษาคติสัญลักษณ์สถาปัตยกรรมหอพระคันธารราษฎร์และพระมณฑปยอดปรางค์. *หน้าจั่ว*, 10, 130-157.

สุทธิลักษณ์ อัมพันวงศ์. (2526). *พระภูมิเจ้าที่*. กรุงเทพฯ: องค์การค้าของคุรุสภา.

Tantivasadakarn, C., Kansuntisukmongkol, C. & Sutummakid, N. (2010). *World Climate Change: Challenge for Thailand's Policy Recommendations and Position in Negotiation*. Research Report, Thailand Research Fund.

United Nations. (2015). *World Urbanization Prospects: The 2014 Revision*. New York: Economic and Social Affairs.

Zhang, X.Q. (2016). The trends, promises and challenges of urbanization in the world. *Habitat International*, 54(1), 241-252.
